

U 55/2009 rd

Statsrådets skrivelse till Riksdagen om ett förslag till rådets rambeslut (rätt till tolkning och översättning i brottmål)

I enlighet med 96 § 2 mom. i grundlagen 2009 till rådets rambeslut om rätt till tolkning
översänds till Riksdagen Europeiska gemen- och översättning i brottmål samt en prome-
skapernas kommissions förslag av den 8 juli moria om förslaget.

Helsingfors den 10 september 2009

Justitieminister *Tuija Brax*

Lagstiftningsdirektör *Asko Välimaa*

JUSTITIEMINISTERIET

PROMEMORIA
4.9.2009

EU/2009/1066

FÖRSLAG TILL RÅDETS RAMBESLUT OM RÄTT TILL TOLKNING OCH ÖVERSÄTTNING I BROTTMÅL**1 Allmänt**

Europeiska gemenskapernas kommission lade med stöd av artikel 31.1 c i fördraget om Europeiska unionen den 8 juli 2009 fram ett förslag (KOM(2009) 338 slutlig) till rådets rambeslut om rätt till tolkning och översättning i brottmål. I rambeslutet inrättas miniminormerna när det gäller rätten till tolkning och översättning i brottmål i hela Europeiska unionen.

Förslaget är avsett att vara den första av en serie åtgärder som ska ersätta kommissionens förslag till rambeslut från 2004 om vissa rättssäkerhetsgarantier i brottmål i Europeiska unionen (KOM(2004) 328, 28.4.2004), som dras tillbaka efter vederbörlig anmälan till rådet och Europaparlamentet. Riksdagen informerades om förslaget i fråga genom skrivelse U 43/2004. Lagutskottet gav utlåtande LaUU 17/2004 med anledning av skrivelsen. Trots tre år långa förhandlingar i den berörda arbetsgruppen i rådet nådde man inte enighet om förslaget, och förslaget övergavs i juni 2007 efter fruktlösa diskussioner i RIF-rådet. Kommissionens avsikt är att det förslag som nu lagts fram bör ses som ett led i ett omfattande lagstiftningspaket som syftar till att införa miniminormer om rättssäkerhetsgarantier i brottmål i Europeiska unionen.

Ordförandeskapet Sverige har den 1 juli 2009 som bas för det fortsatta arbetet lagt fram ett förslag till åtgärdsplan för misstänkta och åtalade personers rättigheter (nedan färdplanen, 11457/09 DROIPEN 53 COPEN 120) som senare omvandlats till en resolution från rådet. Färdplanen innehåller åtgärder som ska vidtas i syfte att främja skyddet av misstänkta och åtalade personer. Kommissionen uppmanas att lägga fram förslag när det gäller i färdplanen uppräknade åtgärder i

fråga om den misstänktes eller åtalades rättigheter. Rättigheterna är följande: rätt till tolkning och översättning, rätt till information om rättigheter och åtal, rätt till rättshjälp och juridisk rådgivning, rätt till att rörande frihetsberövningen meddelas släktingar, arbetsgivare och konsulära myndigheter samt särskilda skyddsåtgärder för utsatta personer. Kommissionen uppmanas också att framlägga en grönbok om rätten till omprövning av orsaker till frihetsberövande.

Ordförandeskapet Sverige har den 15 juli 2009 dessutom lagt fram ett förslag till resolution från rådet om praktiska åtgärder som främjar medlemsstaternas genomförande av rätten till tolkning och översättning i straffrättsliga förfaranden (12116/09 DROIPEN 66 COPEN 139). Förslaget syftar till att komplettera rambeslutet om tolkning och översättning.

2 Huvudsakligt innehåll*Förslaget till rambeslut*

Enligt artikel 1 i förslaget täcker rambeslutets tillämpningsområde rätten till tolkning och översättning i brottmål för en person i dess ställning som misstänkt för brott från det att vederbörande underrättas om de misstankar som riktas mot honom eller henne och fram till dess att en lagakraftvunnen dom meddelas. Till tillämpningsområdet hör också förfaranden rörande verkställighet av en europeisk arresteringsorder (European Arrest Warrant cases).

Artikel 2 innehåller grundprinciperna för den misstänktes rätt till tolkning. Enligt punkt 1 i artikeln har den misstänkte för att garantera en rättvis rättegång rätt till tolkning i brottmålsbehandlingsens förundersöknings- och domstolsfaser. Enligt punkt 1 omfattar

rätten till tolkning bl.a. polisförhör, muntliga förhandlingar samt nödvändiga möten mellan den misstänkte och dennes advokat eller rättsbiträde. Enligt punkt 2 i artikeln gäller rätten till tolkning också juridiskt rådgivning, om det är nödvändigt. Enligt punkt 3 i artikeln ska medlemsstaterna ha ett förfarande för att kontrollera huruvida den misstänkte förstår och talar rättegångsspråket. Enligt punkt 4 i artikeln ska den misstänkte ha möjlighet att göra beslut om att det inte finns behov av tolkning föremål för ny prövning. I punkt 5 i artikeln konstateras det att rätten till tolkning dessutom inbegriper misstänkta personer som lider av hörselnedsättning eller talsvårigheter. Dessutom garanterar punkt 6 i artikeln personer rätt till tolkning när det gäller förfarandet rörande verkställighet av en europeisk arresteringsorder.

Enligt artikel 3.1 har en misstänkt som inte förstår rättegångsspråket rätt till en översättning av de väsentliga handlingarna för att garantera en rättvis rättegång. Enligt punkt 2 i artikeln hör till de väsentliga handlingarna häktningsbeslut och andra beslut om frihetsberövande, stämningen/åtalet, väsentlig skriftlig bevisning samt domen. Enligt punkt 3 i artikeln kan den misstänkte eller dennes advokat eller rättsbiträde ge in en ansökan om översättning av ytterligare handlingar, till exempel skriftlig juridisk rådgivning från advokaten eller rättsbiträdet. I punkt 4 inrättas det en skyldighet för medlemsstaterna att se till att det finns möjlighet att begära förnyad prövning av ett beslut om att avslå en begäran om översättning av någon av de handlingar som avses i punkt 2. I punkt 5 i artikeln konstateras det att när det gäller förfarandet rörande verkställighet av en europeisk arresteringsorder ska arresteringsordern översättas till ett språk som den person förstår som begärs överlämnad.

I artikel 4 föreskrivs om medlemsstaternas skyldighet att täcka de tolknings- och översättningskostnaderna som uppstår enligt artikel 2 och 3.

I artikel 5 ingår bestämmelser om tryggnad av kvaliteten på tolkning och översättning. Enligt artikeln ska tolkning och översättning tillhandahållas på ett sådant sätt som garanterar att den misstänkte kan utöva sina rättigheter fullt ut. Det förutsätts att medlemsstaterna

erbjuder domare, den misstänktes advokater eller rättsbiträden samt domstolspersonalen fortbildning för att säkerställa den misstänktes förmåga att förstå brottmålets gång.

Enligt artikel 6 begränsar rambeslutet inte förmånligare rättigheter eller rättssäkerhetsgarantier i Europarådets människorättskonvention eller i lagstiftningen i medlemsstater, om instrumenten erbjuder en högre skyddsnivå än rambeslutet.

Artikel 7 gäller det nationella genomförandet av rambeslutet. Medlemsstaterna bör sätta rambeslutet i kraft nationellt inom 24 månader efter det att rambeslutet har offentliggjorts i officiella tidningen.

Artikel 8 avser kommissionens skyldighet att överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av rambeslutet och artikel 9 rambeslutets ikraftträdande.

Förslaget till resolution om tolkning och översättning

Den föreslagna resolutionen är avsedd att läsas parallellt med det ovan nämnda förslaget till rambeslut om tolkning och översättning. Syftet med de åtgärder som föreslås i resolutionen är att utveckla lämpliga, ändamålsenliga nationella normer för tolkning och översättning under straffrättsliga förfaranden. De föreslagna åtgärderna avser bl.a. utbildning av tolkar och översättare och inrättande av ett system för ackreditering/auktorisering och registrering av tolkar och översättare.

Enligt förslaget bör medlemsstaterna se till att det finns yrkesorganisationer som företräder ackrediterade och auktoriserade tolkar och översättare (punkt 5). Medlemsstaterna bör också se till att det finns ett system för ackreditering/auktorisering för tolkar och översättare som kan anlitas vid straffrättsliga förfaranden (punkt 9). Medlemsstaterna bör ytterligare se till att endast ackrediterade/auktorerade tolkar och översättare sköter tolkning och översättning mellan Europeiska unionens officiella språk vid straffrättsliga förfaranden (punkt 15). I resolutionen föreslås också åtgärder som avser användning av distanskontakter och inrättande av en uppförandekod.

3 Konsekvenser för lagstiftningen i Finland

Förslaget till rambeslut

Den brottsmisstänktes rätt till tolkning och översättning föreskrivs i förundersökningslagen (449/1987) och lagen om rättegång i brottmål (689/1997). Enligt 37 § 3 mom. i förundersökningslagen har andra än finsk-, svensk- eller samiskspråkiga som hörs vid förundersökning rätt att få avgiftsfri tolkning, om inte förundersökningsmyndigheten själv ombesörjer tolkning. Myndigheten ska på tjänstens vägnar se till att behovet av tolkning tillgodoses. Tolkning ska på motsvarande sätt ordnas när det behövs på grund av hörselskada eller talfel. Enligt 39 § 1 mom. i förundersökningslagen ska förhörprotokollet föras på det språk som den förhörde har använt under förhöret.

Enligt 6 a kap. 2 § 3 mom. i lagen om rättegång i brottmål har andra än finsk-, svensk- eller samiskspråkiga svarande samt målsägande i brottmål där åklagaren utför åtal rätt att få gratis tolkning vid behandling av brottmål. Domstolen ska på tjänstens vägnar sköta tolkningen eller skaffa en tolk. Vad som bestäms om tolkning gäller också översättning av domar och beslut.

Enligt 21 § 2 mom. i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003, EU-utlämningslagen) ska vid förberedelsen av ett utlämningsärende under rättelser och förfrågningar till den som begärs utlämnad göras på ett språk som denne förstår. Enligt 25 § i lagen iakttas vid behandlingen av utlämningsärende i tingsrätten i tillämpliga delar vad som föreskrivs om behandling av brottmål vid tingsrätten.

Gällande lagstiftning uppfyller till stora delar rambeslutsförslagets krav vad gäller bestämmelserna om rätten till tolkning och översättning samt om att dessa element ska vara avgiftsfria. Med undantag av översättning av domar och beslut finns det i vår lagstiftning inga uttryckliga bestämmelser om de handlingar som ska översättas vid straffrättsliga förfaranden. I vår lagstiftning ingår inte heller några förfarandebestämmelser om att utreda behovet av tolkning och översätt-

ning och inte heller om en möjlighet till en förnyad prövning efter ett negativt beslut om tolkning eller översättning.

Förslaget till resolution om tolkning och översättning

I resolutionen föreslås det praktiska åtgärder som syftar till att främja en effektiv tillämpning av rätten till tolkning och översättning, men en del av förslagen har också omfattande konsekvenser för lagstiftningen.

För tolkarnas och översättarnas del verkar det för närvarande inte finnas någon sådan utbildning som förutsätts i resolutionsförslaget och som ska omfatta utbildning i straffrätt och straffprocessrätt samt i polis-, domstols- och fängelsepraxis. I lagstiftningen har inte uppställts några kompetenskrav för de tolkar och översättare som används vid straffrättsliga förfaranden. Enligt gällande lag kan en myndighet också själv ombesörja tolkningen, om den har tillräckliga språkliga resurser för detta. Finland har inte heller ett sådant auktoriserings- eller registreringssystem för rättstolkare eller –översättare som föreslås i resolutionen.

I Finland finns ett system för auktoriserade translatorer (lagen om auktoriserade translatorer 1231/2007 och statsrådets förordning om auktoriserade translatorer 1232/2007). Utbildningsstyrelsen svarar för administrationen och utvecklandet av examenssystemet för auktoriserade translatorer samt för tillsynen över verkställandet av examen för auktoriserade translatorer. Över examen för auktoriserad translator utfärdas ett intyg och i syfte att följa hur examen för auktoriserade translatorer fungerar och för att spara uppgifter om avlagda examina finns ett register över examen för auktoriserade translatorer. Resolutionsförslaget skulle kräva en ändring av det nuvarande examenssystemet för auktoriserade översättare eller att det eventuellt inrättas ett nytt system.

Undervisningsministeriet har utrett behovet av utbildning i rättstolkning i en sakkunnigrapport som blev färdig 2008 (Sakkunniggruppens rapport till undervisningsministeriet om projektet att utreda behovet av rättstolkning, Oikeustulkkaus selvityshankkeen asiantuntijaryhmän raportti ope-

tusministeriölle 12.6.2008). I utredningsrapporten föreslås att det inrättas ett täckande rättstolkningssystem där specialbehoven som hänger samman med rättstolkning beaktas, såsom utbildning, auktorisering, rekrytering, statistikföring, teknologiutveckling, arbetsförhållanden och samarbete. Undervisningsministeriet bedömer under hösten 2009 utredningsprojektets fortsatta åtgärder.

4 Ålands behörighet

Enligt 27 § 23 punkten i självstyrelselagen för Åland (1144/1991) hör rättsskipning och förundersökning till rikets behörighet.

5 Förslagets konsekvenser

Rambeslutet syftar till att vid brottmål stärka ställningen för sådana brottsmisstänkta och åtalade personer som inte förstår eller talar rättegångsspråket. En överenskommelse om miniminormerna för rättigheterna enligt rambeslutet skulle underlätta en tillämpning mellan medlemsstaterna av principen om ömsesidigt erkännande.

I sin föreslagna form har rambeslutet och resolutionen betydande kostnadskonsekvenser. Förslagen ökar kostnaderna för tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden, särskilt i förundersökningsskedet. Ett utvecklande av utbildningsstrukturen för tolkar och översättare samt skapandet av ett ackrediteringssystem skulle kräva betydande ekonomiska insatser.

6 De övriga medlemsstaternas ståndpunkter

I rådets arbetsgrupp har medlemsstaterna på ett allmänt plan förhållit sig positivt till förslaget.

7 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentet har ännu inte behandlat förslaget.

8 Den nationella behandlingen av förslagen och behandlingen i Europeiska unionen.

Förslagen har behandlats skriftligt vid avdelningen för polissamarbete och straffrättsligt samarbete i sektionen för rättsliga och inrikes frågor (sektion 7).

Rådets arbetsgrupp har 9.7.2009 behandlat förslaget om resolution om färdplan samt 29.—30.7.2009 förslaget till rambeslut.

9 Statsrådets ståndpunkt

Statsrådet förhåller sig i princip positivt till förslagen. Genom de straffprocessuella rätts-säkerhetsgarantierna stärks medlemsstaternas förtroende för varandras system och skapas denna väg bättre förutsättningar för ett ömsesidigt erkännande av beslut och domar. Statsrådet förhåller sig positivt till att det på unionsnivå införs miniminormer som tryggar den misstänktes eller åtalades rätt till tolkning och översättning.

Vid förhandlingarna bör man dock sträva efter att få till stånd att de föreslagna förfarandena är ändamålsenliga och tillräckligt smidiga så att olägenheterna av en tung reglering inte blir större än den nytta som kan uppnås. Genom smidighet bör man också eftersträva att de kostnader som förslagen innebär inte blir alltför höga. Detta bör beaktas t.ex. i fråga om de i rambeslutet föreslagna förfarandebestämmelserna om utredning av behovet av tolkning och översättning samt till den del det i resolutionen föreslås att det i fråga om tolkning och översättning mellan Europeiska unionens officiella språk vid straffrättsliga förfaranden endast ska kunna anlitas ackrediterade tolkar och översättare.